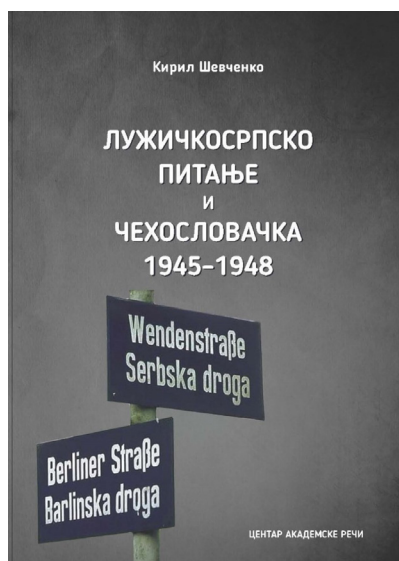

УДК 94(=162.5)
(437)''1945/1948''(049.3)

Јово Бајић

БРАЋА ПО ИМЕНУ, КРВИ И СТРАДАЊУ

Кирил Шевченко,
Лужичкосрпско питање и Чехословачка 1945–1948.
Шабац: Центар академске речи, 2017, 328 стр.

Књига руског историчара Кирила Шевченка *Лужичкосрпско питање и Чехословачка 1945–1948*, недавно објављена у издању Центра академске речи из Шапца, значајна је за српске читаоце из више разлога. Ово је једно од важних дела објављено код нас о Лужичким Србима, са којима ми Срби са

Балкана, делимо заједничко име, порекло, језик и трагичну историјску судбину. Шевченкова књига се у првом реду бави покушајима Лужичких Срба да у времену од 1945. до 1948. године реше своје национално питање, везујући своју судбину за Чехословачку и тиме покушају да свој народ извуку из немачког „питонског загрљаја“.

Први део, готово трећина књиге, посвећена је историји Лужичких Срба, од првих помена њиховог имена у историјским изворима у X веку, до краја Другог светског рата, а њиховом страдању у време нацизма посвећено је посебно поглавље. Колико је важно Шевченково представљање историје Лужичких Срба, толико су, за српске читаоце и истраживаче прошлости Полапских Словена, важни извори на које се Шевченко позива, те је објављена и библиографија радова којима се он користио.

Аутор ове књиге Кирил Шевченко (1966) школовао се на Историјском факултету Московског државног универзитета „М. В. Ломоносов“, а усавршавао се и у Прагу. Још за време студија почео се бавити Лужичким Србима којима је посветио дипломски рад, а после тога

већи број радова. За њега се може рећи да је један од најбољих познавалаца овог најмањег словенског народа и њихове историје.

Ова књига могла би да послужи као подстрек и путоказ нашим истраживачима, историчарима и лингвистима да смелије крену у истраживање древне прошлости балканских Срба, да своју пажњу усмере на далеке заједничке претке, на Србе од којих су настали Лужички Срби и Срби на Балкану, да покушају да дају одговор на то какве су њихове „крвне везе“, какав је био заједнички језик из кога су се гранали језици Лужичких и балканских Срба. Последње дело, колико нам је познато, које је било на том трагу је књига Реље Новаковића *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво* (1977). На ово питање настојао је да одговори и амерички научник нашег порекла Иво Вучковић, који међу балтичким Словенима, поред Лужичких Срба, налази, једне поред других, и Србе Далмате и Србе Гламочане. (Далмати су, како знамо, балканско илирско племе, а Гламоч је област у југозападној Босни, средишњи део простора на коме су живели Далмати). Ово су

изазови којима би се морали бавити наши српски, балкански историчари и лингвисти.

Од свих суседних народа, на шта указује Шевченко, Лужичким Србима највише су се бавили Чеси, чешки историчари и чешки политичари. Како су Чеси доживљавали Лужичке Србе најбоље потврђују речи чувеног чехословачког сорабисте Јозефа Пате који за Лужичке Србе каже: „Историја Лужице заправо је историја хиљадугодишње борбе поробљених Словена с надмоћним немачким снагама. Почев од шестога века, када се појављују први историјски подаци о Полапским Словенима, овде се прати истрајна борба у којој се решава питање живота не само тих Словена већ и свих суседних словенских народа, Чехословака и Пољака. Лужички Срби су жива савест садашње Европе, њена отворена рана и истовремено снажно упозорење свим осталим Словенима, који су подељени, иако су слободни, и све више потпадају под немачки утицај.“

Чувени чешки политичар Томаш Масарик, на шта такође подсећа Шевченко, стрепећи над судбином Лужичких Срба, стрепио је и

над Чесима. У једном писму оснивачу чешке сорабистике, Адолфу Черном, он пише: „Код нас је до сада постојала само навика оплакивања (германизованих Полапских Словена, К. Ш.). Међутим, сада је потребно да поставимо питање зашто је наш словенски сусед нестао, јер ако спознамо узрок његове смрти, ми можемо избећи сличну болест. Ако бисмо спознали стварни ток лужичке историје, /.../ много бисмо научили. Али, опростите, како нам могу помоћи сталне тврдње како су Немци били сурови, ако не чујемо колико су слаби били сами Лужичани, како су о њима мало бринули Чеси и Пољаци, „браћа“. Дошло је време да се реалистички спозна стање ствари и да се не ослања на емоције тамо где је потребан разум.“

Два пута се у XX веку, после два светска рата, 1918. и 1945. године, како указује Шевченко, јавила варљива нада да би Лужички Срби могли да реше своје национално питање, да би могли доћи до државне самосталности, или бити припојени блиској, братској словенској земљи, Чехословачкој. Године 1918. припремљени су начини да се лужичкосрпско

питање постави пред Версајску конференцију која је решавала судбину многих европских народа и држава. Лужички Срби остали су „кратких рукава“. Они од којих се највише очекивало, чехословачки представници на Версајској конференцији, бавили су се интересима своје земље. Лужичко питање није било покренуто. Ништа нису добили. Остали су у Немачкој подељени у две покрајине, Пруској и Саксонији.

Лужички Срби, како износи Шевченко, данас постоје захваљујући победи Совјетског Савеза над Хитлеровом Немачком. После 1945. године обновљене су идеје о стварању самосталне државе, или припајању Чехословачкој. Очекивало се да чехословачко руководство на преговорима о решавању питања поражене нацистичке Немачке, заступа Лужичке Србе и да у томе одигра значајну улогу. Велике наде у чехословачко руководство полагао је и првак Српско-лужичког националног комитета, свештеник Јан Циж. Поновила се прича из 1918. године. Приликом мировних преговора, решавања немачког питања и поделе немачке територије, словенске држа-

ве Чехословачка и Пољска гледале су своје националне интересе, а Совјетски Савез имао је обзира према окупационој зони и Немачке коју је контролисао и на којој је стварана нова држава – Источна Немачка.

Део историје Лужичких Срба од 1945. до 1948. године био је пун „белих мрља“ које је требало попунити. Те беле мрље попунила је Шевченкова књига. Лужичкосрпско национално питање решавано је према марксистичкој науци и пракси, у шта су се укључили и многи национални прваци Лужичких Срба. Тај задатак препуштен је марксистичкој Јединственој социјалистичкој партији Источне Немачке. Нешто је и урађено, отворене су лужичкосрпске школе, створене националне институције, покренуте новине и часописи на лужичкосрпском језику. Али асимилација није заустављена, нити су се немачки марксисти истински трудили да је зауставе. Сваки приговор из редова интелектуалаца Лужичких Срба о угрожавању националног идентитета називан је ситнобуржоаским шићарцијством.

Поновила се стара прича и 1990. године, после уједињења Немачке. Данас се

могу чути замерке неких чешких политичара, упућене својој влади да се, када је била прилика, нико од њих на Међународној конференцији „Четири плус два“, одржаној 1990. године у Москви, када се уједињавала Немачка, није сетио Лужичких Срба. Тада се могло тражити да се територија на којој су живели Лужички Срби припоји Чехословачкој. Али представницима Чехословачке, и њиховом прваку Вацлаву Хавелу, миљенику Запада, то није падало на памет.

Данас Лужичких Срба има око шездесетак хиљада.

